

qui prædeterminationem non admittunt. Quod vero Scotus dixit futurum ex hypothesi, si Deus ageret ex necessitate naturæ, non est propter determinationem, sed quia tunc Deus vehementius moveret quam nunc, ut supra tetigimus. Denique plures alios antiquos Doctores Scholasticos pro hac sententia retuli l. 2 de Auxiliis, cap. 7, quos hic iterum referre necessarium non est. Novissime autem sententiam hanc defendit, et ingeniose ac efficaciter persuadet Franciscus Dotallevi, in libro de Concursu Dei ad actus liberos, cap. 7, per totum. Quæ autem contra hanc sententiam objici solent non habent peculiarem difficultatem, præter illam quæ communis est omnibus actibus liberis ordinis naturæ, et ideo in capite sequenti dissolvuntur.

CAPUT L.

FUNDAMENTIS CONTRARIÆ SENTENTIÆ SATISFACIT.

1. *Fundamentalis ratio adversariorum ex indifferentia voluntatis sumpta confutatur.* — Priusquam de concursu prævio ad supernaturales actus dicamus, necessarium est ad fundamenta contrariæ sententiæ respondere, quæ omnibus actibus liberis generalia sunt, et supra cap. 29, in octava ratione contrariæ opinionis, cum suis confirmationibus, illa breviter comprehendimus. Principalis autem ratio sumebatur ex ipsa indifferentia voluntatis, addito illo principio quod a causa indeterminata nihil determinatum potest prodire. Jam vero a nobis ostensum est, vel ob hoc ipsum necessarium non esse illam præviam motionem, quia oportet ut ipsamet voluntas, in actu primo indeterminata, ad actum secundum se determinet, ut proprio et connaturali modo operetur, alioqui non esset illa indifferentia activa, sed passiva, respectu determinationis, qualis est in potentia motiva manus ad movendum vel non movendum, vel ad sursum, vel ad deorsum movendum. Et sic dixit D. Thomas, in 4, distinct. 46, quæst. 1, artic. 3, quæst. 2, a. 5, quod *voluntas potest in oppositum eorum quæ ipsa sibi determinat*, et multa alia in superioribus adduximus. Ad illud vero principium, quod a causa indeterminata non prodit determinatus effectus, respondet optime Scotus, in 2, distinct. 25, quæst. unic., ad ult., illud esse verum in principiis seu potentiis, quæ, licet aliquo modo universalis sint, sunt tamen imperfecta, quantum

ad hoc quod non habent dominium suæ actionis, et ideo indigent aliquo determinante ad alterutram partem. Alioqui, ut Aristoteles ait, 9 Metaphys., cap. 5, text. 10, si ex se et sine alio determinante procederent in actum, simul efficerent contraria, quia utrumque possunt, et non esset major ratio de uno quam de alio. Et hoc aperte patet in exemplo potentiæ motivæ, et idem est de intellectu, et arte, et similibus. Secus vero est de voluntate, quæ est perfecta potentia cum dominio sui actus, et ideo licet sit potentia contrariorum vel contradictoriorum, potest objecto præsentate ad unam partem se determinare.

2. *Quæ ad eam rationem adducebantur rejiciuntur.* — *Primo, ex D. Thoma.* — Neque obstant quæ ad probandum illud principium afferuntur. Primum est ex D. Thoma, 1 part., quæst. 19, art. 3, ad 5, ubi admittit illud principium in omnibus causis creatis, solamque excipit divinam voluntatem, et rationem reddit, *quia causa quæ est ex se contingens, oportet quod determinetur ab aliquo exteriori ad effectum; sed voluntas divina, quæ ex se necessitatem habet, determinat seipsam ad volitum ad quod habet habitudinem non necessariam.* Hoc autem discrimen applicatum ad voluntates creatas, fundatur in hoc quod voluntas creata est ex se indeterminata, non solum active, sed etiam passive, ita ut non possit se determinare nisi aliquid in se agendo: voluntas autem divina altiori modo se determinat nihil in se recipiendo, propter summam actualitatem et necessitatem essendi quam habet; et hinc fit ut voluntas creata per se sola non possit se determinare sine dependentia ab alio, quia sicut in suo esse dependet a Deo, ita etiam in sua determinatione, et in hoc sensu oportet quod ab aliquo exteriori determinetur; ubi exponendo D. Thomam non dixisse *prædeterminetur*, quia non oportet ut solus Deus faciat determinationem, sed satis est ut cooperetur voluntati se determinanti.

3. *Deinde ex ratione.* — Ratio autem illa, quia non est cur causa indeterminata hunc magis quam illum effectum faciat, habet locum (ut cum Scoto dixi) in causis et potentiis quarum actiones non sunt intrinsece voluntariæ, neque sub dominio illarum. In voluntate autem facile redditur ratio cur existens in actu primo indeterminata aliquid determinare velit, scilicet, quia vult, et eo ipso quod in objecto proponitur sufficiens ratio volendi illud, est etiam ratio sufficiens volendi ipsummet velle. Neque est verum voluntatem, supposita

propositione talis objecti, non esse sufficienter constitutam in actu primo, tam ad eliciendum actum volitionis, quam nolitionis; habet enim ad utrumque sufficientem et quasi eminentem virtutem, ut declaratum est. Intelligitur autem hoc absolute loquendo de actibus proportionatis viribus voluntatis: nam si sint actus superioris ordinis, oportebit principium compleri per quid superius principium, non propter rationem generalis concursus, sed ut defectum virium ex parte causæ secundæ suppleat: postquam autem completa fuerit voluntas in ratione principii proximi, jam non indigebit concursu prævio, sed concomitante.

4. *Tertia instantia confutatur.* — Cum autem instatur, quia agens quod quandoque est actus, quandoque in potentia debet prius moveri, quam de potentia reducatur in actum, aperta fit æquivocatio; nam illud principium est verum de agente, quod interdum est in potentia passiva ad ipsum principium agendi, vel complementum ejus; ut quia aqua potest esse et actu calida, et in potentia, ideo quando tantum est in potentia, non potest calefacere quin prius ipsa calefiat; et quia visus potest esse interdum in actu, interdum tantum in potentia ad speciem visibilem, ideo, quando est in potentia, oportet prius reduci in actum speciei quam eliciat visionem. Hoc autem non habet locum in potentia pure activa, ut activa sit, id est, quatenus potest esse agens in actu secundo, vel tantum in actu primo, in quo statim dicitur etiam esse in potentia ad agendum: tunc enim si actus primus sit completus in suo ordine, ut reducatur de tali potentia ad actum, non indiget prævia motione, vel actualitate, sed vel nulla, vel subsequente. Unde si agens solum per transeuntem actionem reducatur in actum, in se non magis actuatur, si antea erat completum in virtute agendi, sed per solam denominationem extrinsecam dicitur constitui in actu secundo. Quia vero tale agens ex necessitate naturæ operatur, si supponatur esse completum in actu primo, quoad virtutem intrinsecam, non potest esse in potentia ad actionem, nisi ex defectu alicujus conditionis requisitæ ad agendum, et ideo necessarium erit præcedere aliquam motionem per quam talis conditio compleatur; id autem sæpe fieri poterit sine motione agentis, applicando passum, vel tollendo impedimentum, etc. Si vero agens reducatur in actum per actionem immanentem, illud quidem movetur quando se in actum reducit, non tamen movetur ut agens est, sed ut recipiens, neque movetur ut agat, sed

movetur quia agit, et ideo secundum talem motionem non præmovetur ab alio prius natura quam ipsum se moveat, sed simul, cum ipsum se movet, movetur a Deo per concursum simultaneum; ergo ex vi illius reductionis de potentia in actum non est necessarius concursus prævius. Quod si illa reductio de potentia in actum præcise consideretur, ut est a potentia apta ad agendum, in actionem quam antea non eliciebat, tunc si actus primus supponatur completus, non est necessaria prævia motio ab extrinseco proveniens, sed intrinseca applicatio per voluntatem sufficit, nam ad illam pertinet hujusmodi potentias, et seipsam ad exercitium applicare.

5. *Confirmationes ab adversariis in sua fundamentali adductæ rejiciuntur.* — *Prima, quia alioquin omnes actiones liberæ essent Deo fortuitæ.* — Prima confirmatio erat, quia alias determinationes liberæ essent fortuito et contingenter respectu Dei, quæ illatio videtur fundari in hoc principio, quia omnia quæ non prædeterminantur a Deo, fortuito eveniunt respectu illius, quod manifeste falsum est: nam peccata, ut peccata, non prædeterminantur a Deo, et tamen non fortuito eveniunt respectu illius. Respondebunt Deum prædeterminare actum qui est peccatum, et in illa prædeterminatione præscire malitiam consequentem actum, et illam permittere, et ideo peccatum non fortuito evenire. Quæ responsio falsum quidem supponit, quod satis jam impugnatum est; nihilominus tamen nobis occasionem præbet solvendi argumentum, servata proportione, et seclusa illa prædeterminatione, quæ in actibus peccatorum habet absurditatem; in aliis vero saltem non est necessaria ad excludendum casum seu fortunam ab actibus liberi arbitrii, respectu Dei. Nam Deus voluntarie facit et providet omnia prærequisita, ut voluntas hic et nunc libero possit hoc vel illud operari: prævidet etiam quid sit operatura voluntas, si ipse suum concursum offerat, eamque operari sinat, et decernit eam sinere, vel permittendo actum, si malus futurus sit, vel illum acceptando et volendo, si sit bonus, quod totum optime intelligitur sine prævio concursu aut prædeterminatione, et sufficit ut casu actus non eveniat, vel fortuito respectu Dei. Quis enim dicat casu alicui accidere quod, eo præsciente, et non impediendo cum posset, vel quod magis est, ipso admittente et cooperante, evenit?

6. *Saltem evenirent præter intentionem Dei.* — Dices illud saltem evenire præter inten-

tionem, quod etiam est inconveniens in effectibus creatis respectu Dei. Respondeo in peccatis simpliciter dicendum esse evenire præter intentionem Dei, quod est maxime certum de peccatis, ut peccata sunt, cum etiam sint contra voluntatem Dei; de ipsis vero actibus quibus conjuncta est malitia, etiam est simpliciter verum, Deum neque intendere, neque velle ut tales actus sint, quia hoc per se non est bonum, nec decens Deum; sed dicendum est intendere ac velle Deum sinere, ut tales actus fiant, volendo etiam concurrere ad illos, si voluntas creata illos operari velit. Et ad hoc insinuandum Augustinus in Enchiridion, cap. 93, sub distinctione dixit: *Non fit aliquid, nisi Omnipotens fieri velit, vel sinendo ut faciat, vel ipse faciendo.* Actus autem simpliciter boni dici non possunt præter intentionem Dei, quia licet ad illos non det concursum prævium, cupit illos fieri, et ex hoc affectu præbet omnia prærequisita ad tales actus, et offert concursum concomitantem qui illos physice efficit; ergo sunt ab illo per se intenti, sive illa intentio sit prædefinitiva et absoluta, sive tantum antecedens, seu conditionata; neuter enim ex his duobus modis est determinate necessarius ad debitum ordinem divinæ providentiæ, et neuter etiam est impossibilis, imo uterque subsistere potest cum usu libertatis, et sine concursu prævio, et cum sufficienti dependentia nostræ liberæ determinationis a voluntate et providentiâ divinâ; nam hæc dependentia non est, in singulis actibus, ejusdem modi quoad divinam intentionem; sed in solo concursu concomitante necessario habent eundem dependentiæ modum, de qua re latius in lib. 5 dicturi sumus.

7. *Secunda confirmatio.* — *Determinatio voluntatis non erit a Deo ut a causa prima.* — Secunda confirmatio erat, quia sequitur determinationem voluntatis non esse a Deo, ut a causa prima, quia erit a sola voluntate prius natura se applicante et determinante, quam causa prima in illam determinationem influat. Respondetur tamen negando sequelam, quia determinatio voluntatis nihil est aliud quam actio ejus; neque enim voluntas prius natura se determinat ad elicendum amorem, verbi gratia, et deinde illum elicit, neque illa duo in re sunt distincta, alias cum determinatio sit libera, ex alia determinatione voluntatis procedet, et sic procedet in infinitum. Sistendum est ergo in prima actione libera voluntatis, qualis est, verbi gratia, actio amo-

ris, et quælibet alia similis: nam sicut illa per seipsam intrinsece voluntaria est, ita per illammet determinatur voluntas ad amandum; sicut ergo actio voluntatis et cujuscumque causæ secundæ est a Deo, ut a prima causa influente per concursum simultaneum, etiamsi prævius non antecedit, ita determinatio ipsa voluntatis est a Deo ut a causa prima ratione ejusdem concursus, et ideo illatio objecta nullius est momenti. Quod etiam ad hominem potest fieri evidens, quia, dato concursu prævio, dicti auctores non negant voluntatem se determinare, ne libertatem omnino negent, et nihilominus negare non possunt quin in illo signo, in quo voluntas se determinat, illa determinatio in actu secundo simul natura sit non solum a voluntate et concursu prævio, sed etiam ab ipsomet Deo, quia cum illa determinatio sit aliquid creatum, non potest non pendere per se et immediate ab ipso Deo; imo per se et proprie hæc ratio pendet a Deo, ut a prima causa: nam alia dependentia, mediante concursu prævio, respectu Dei revera est mediata, et ideo quasi per accidens, ac propterea illa de medio sublata, subsistere potest essentialiter dependentia determinationis voluntatis creatæ ab increata. Merito ergo illatio illa rejicitur.

8. *Sensus illius propositionis: Voluntas se primo determinat.* — Cum vero objicitur quia voluntas est quæ primo se determinat, distinguenda est illa particula *primo*, nam dicere potest vel modum causandi primarium (ut sic dicam), ita ut idem sit primo causare, quod principaliter et independenter causare. Secundo, dicere potest ordinem causandi secundum durationem temporis. Tertio, potest dicere ordinem etiam causandi, non temporis, sed naturæ. In primo sensu falsa est assumptio; nemo enim dixit primariam causam determinationis voluntatis esse ipsam voluntatem, quia in illamet determinatione se gerit ut causa secunda essentialiter pendens a prima, quæ sola est primaria causa et independens, et primarias partes habens in efficacia illius determinationis. In secundo sensu etiam est propositio manifeste falsa, quia voluntas non prius tempore se determinat, quam Deus cum illa concurrat. De his ergo nulla est controversia, nec potuit arguens cum aliqua probabilitate illam propositionem assumere in aliquo ex dictis sensibus tanquam a nobis concessam.

9. *Tertius sensus subdistinguitur: primum membrum.* — Tertius autem sensus subdistinguitur.

guendus est, nam illa particula *primo* potest sumi negative et positive; in priori sensu, solum dicit negationem alterius causæ prius natura influentis, et sic verissima est propositio, nam, suppositis omnibus prærequisitis ad agendum (in quibus multiplex Dei causalitas ordine naturæ præcedit), in illo signo in quo voluntas incipit elicere actum et actionem suam, nulla causa prius natura facit illam actionem quam ipsa voluntas: nam licet faciat illam etiam Deus, non tamen prius ordine causalitatis, nam illa actio dicit essentialiter habitudinem ad voluntatem creatam, et ideo non potest prius emanare ab alia causa quam ab ipsa. Neque est bona illatio: Emanat a prima causa; ergo prius emanat: nam committitur æquivocatio in vocibus *prima* et *prius*, ut jam explicatum est, neque oportet ut causa, quæ est prima in intentione et modo causandi, in omni actione antecedit, etiam in ordine causandi.

10. *Secundum membrum illius subdistinctionis.* — In alio sensu, particula *primo* positive sumpta, dicit relationem prioritatis respectu alterius, et hoc modo admittunt aliqui voluntatem primo causare suam determinationem, Deum autem concurrere, quasi sequendo determinationem voluntatis; dicunt enim non posse intelligi concursum omnino simultaneum duarum voluntatum ad unam actionem, quia oportet alterutram ab altera determinari, alias non conjungerentur per se, sed quasi per accidens et casu. Sed illa sententia sine dubio falsa est, quia illa determinatio magis essentialiter pendet a voluntate divinâ, quam a creatâ; ergo in nullo signo potest intelligi ut procedens a sola voluntate creatâ; nam licet abstractione præcisiva possit concipi unus respectus, non concepto alio, abstractione tamen negativa non potest intelligi, quod ordine causalitatis procedat prius a sola voluntate creatâ, et postea a Deo. Præterquam quod si concursus Dei esset quasi subsequens ordine causalitatis, esset quasi supervacaneus: nam prior esse posset sine posteriori, et posterior iterum faceret quod jam esset sufficienter factum, de qua re multa in superioribus dicta sunt, et libro 5 plura dicemus.

11. *In quo sensu sit vera propositio.* — Dico ergo propositionem in illo sensu esse falsam, et non sequi ex eo quod Deus concurrat per concursum simultaneum, quia ad hoc satis est ut neutra causa prius influat quam alia in illo genere concursus, quod fateri debent etiam qui ponunt concursum prævium, utique quan-

tum ad actionem, quæ ab ipso et a voluntate manat, ut supra etiam probavi. Nec oportet ut voluntas divina et humana quasi casu conjungantur, ad influendum simul in eandem determinationem voluntatis creatæ, quia, ut dixi, Deus, ex certa scientia prævidens quid voluntas creata sit operatura si concursum suum illi offerat, destinata voluntate decrevit cum illa concurrere ad talem actum, ipsa etiam se determinante, et ita non casu, sed ex vi hujus decreti, in ipso momento in quo determinatio fit, et in quocumque signo illius, influxus Dei conjungitur influxui voluntatis sine ullo ordine causalitatis, seu prioritatis quæ in illa fundetur.

12. *Differentia inter voluntatem divinam et creatam.* — Est tamen hic notanda differentia inter utramque voluntatem; nam voluntas creata, ut ordine naturæ supponitur ad illam actionem, est indifferens in actu primo ad agendum, vel non agendum, vel hoc aut illud agendum; voluntas autem divina prius non tantum natura, sed etiam æternitate, quam exteriorius efficiat illam actionem voluntatis creatæ, est in se et interiorius determinata (nostro modo loquendi) in actu secundo respectu ipsius Dei, per decretum seu voluntatem concurrenti cum voluntate creata ad talem actum, tali tempore; et ita voluntas creata propriissime dicitur se determinare, quia efficit illum actum qui est immanens in illa, et ideo per illum voluntarie reducitur ex actu primo indifferente in actum secundum determinatum, nec per hoc excluditur concursus Dei ad eandem determinationem, sed potius includitur, quia essentialiter imbitur in omni actione creaturæ. Deus autem, concurrente cum voluntate ad illam determinationem, non dicitur determinare se, quia illa actio quæ a voluntate creata fit, est solum transiens respectu voluntatis Dei, et ad illam erat jam Deus ex se determinatus per decretum æternum. Neque etiam simpliciter dicendus est Deus determinare physice voluntatem ad talem actum, quia verbum illud *determinandi*, respectu causæ liberæ, connotare videtur respectum ad ipsam causam proximam, vel etiam ne videatur excludi cooperatio voluntatis, et soli Deo attribui illius determinatio. Ad tollendam ergo ambiguitatem, propriissime dicitur Deus condeterminare voluntatem creatam, vel coefficere determinationem ejus, seu ad illam concurrere. Hæc autem intelligimus ex vi generalis convenientiæ, Deus est causa ipsiusmet cooperationis

liberi arbitrii, et in superioribus dictum est, et in libro 5 latius est dicendum.

13. *Confirmatio tertia, libertas creata formaliter reducitur in divinam libertatem ut in primam causam physicam, confutatur.* — Tertia confirmatio fundabatur in hoc principio, quod libertas creata ita subordinatur divinæ, ut formaliter reducatur in divinam voluntatem et libertatem, tanquam in primam causam physicam, et in genere physico. Ex quo principio inferebatur prævium concursum esse necessarium, ut ex libera præmotione Dei habeat voluntas creata voluntatem suæ determinationis, quæ ratio sumpta dicitur ex doctrina D. Thomæ, et communi Thomistarum, 4 part., quæst. 29, art. 8. Ego vero apud D. Thomam ibi solum lego primam causam et radicem effectuum contingentium et liberorum, esse divinam voluntatem et ejus efficaciam. Nam volens Deus ut esset in universo varietas effectuum naturalium contingentium et liberorum, efficaciter etiam providit, ut essent in universo causæ illis effectibus et modis agendi accommodatæ, simulque voluit ita cum omnibus et singulis concurrere, ut eas suos motus, modo unicuique accommodato, agere sineret. Ex qua doctrina, quæ verissima est, solum sequitur voluntatem Dei esse primam causam efficientem voluntatis humanæ ac libertatis ejus, et ita etiam cum illa cooperari, ut usum libertatis ejus non impediatur.

14. *Mens sancti Thomæ et antiquorum Theologorum circa falsitates illius principii; duplex sensus illius propositionis, et particulae formaliter in illa.* — Non legi autem in D. Thoma, nec apud aliquem ex antiquis Thomistis me legisse memini, quod libertas humanæ voluntatis, vel effectuum ejus, formaliter reducatur in divinam voluntatem et libertatem. Neque video quomodo id possit intelligi, si particula illa *formaliter* aliquid addat ultra dictam efficaciam divinam jam explicatam, ut videtur esse de mente arguentis; nam si illud formaliter nihil addat, sed significet tantum libertatem divinæ voluntatis, quæ in Deo est formaliter, esse primam originem et causam a qua efficienter manat libertas humanæ voluntatis, et actus ejus, sic antecedens verum est, sed consequentia de concursu prævio nullam habet connexionem cum illo antecedente. Nam quod attinet ad libertatem ipsius potentiae voluntatis nostræ, illa non datur per aliquem concursum, sed concreatur cum anima et voluntate. Si vero sit sermo de libertate actus, tantum abest ut illa sumenda sit ex concursu

prævio, ut vix, aut ne vix quidem stante illo, possit intelligi, ut ex dictis in Prolegomeno 1 et in discursu hujus libri facile potest legenti constare, et in libro 5 pressius urgebimus. Cum concursu autem comitante facile intelligitur, et sufficientissime declaratur quomodo actualis libertas voluntatis humanæ radicaliter proveniat a libertate divina, quatenus per illam suum concomitantem concursum ita Deus accommodat, ut et actus voluntatis humanæ efficiat, et ejus libertatem non impediatur.

15. *Alter sensus illius particulae.* — At vero si illa particula *formaliter* aliquid præter dictam Dei efficientiam addat, nihil aliud significare potest, nisi quod actus nostræ voluntatis formaliter constituatur liber per denominationem a libertate divina, vel a concursu prævio ab illa sola pendente: utrumque autem et falsum est et alienum ab omni vero sensu, nam meus actus non est in se et formaliter liber, quia Deus libere operatur, sed quia ego per facultatem formaliter liberam illum efficio, alioqui non ego essem dominus mei actus, sed solum Deus, nec propter illum essem dignus laude, nec actus voluntatis meæ esset magis liber quam intellectus, imo neque magis quam actus brutorum: nam etiam cum his Deus libere operatur et concurrat. Item sicut Deus est prima causa libertatis, ita etiam est prima causa vitæ, et sicut concurrat cum potentia libera, ita etiam cum potentia vitali, modo utique accommodato, et nihilominus actus vitalis creatus non habet formaliter, quod vitalis sit, ex emanatione a Deo, sed ex emanatione a proximo et intrinseco principio vitæ, quamvis effective totum suum esse recipiat a Deo, ut a prima causa efficiente; ergo similiter actus liber, licet effective habeat primam et principalem originem a Deo, nihilominus, ut est actus hominis, non est formaliter liber ex libertate Dei, sed ex intrinseca hominis libertate; nam esse liberum includit esse vitale, et addit voluntarium cum indifferentia, et dominio proximæ facultatis. In illo ergo sensu falsum est quod in ea confirmatione sumitur: ideo vel antecedens est falsum, vel consequentia nulla, ut explicatum est.

16. *Ultima confirmatio quæ cum prima et secunda coincidit rejicitur.* — Ultima confirmatio coincidit fere cum prima et secunda, in quibus jam dictum est voluntatem humanam, neque solam se determinare, neque a sola voluntate divina determinari, sed ipsam se determinare cooperante divina voluntate, ideoque in tali determinatione neutra voluntas

prius quam alia agit. Neque hoc est contra perfectionem divinæ voluntatis, quia licet non sit prior in causando, semper est prior in modo et perfectione causandi, et quod in causando non præcedat, non est quia pendeat a voluntate creata, neque quia ab illius influxu in aliquo genere causæ determinetur, sed quia ipsa vult suam actionem et concursum juxta indigentiam talis causæ secundæ determinare. Unde licet, respectu propriæ determinationis ad extra, voluntas creata sit propria causa efficiens determinationem ipsam, et quasi determinans actionem ad talem speciem, tamen respectu divinæ voluntatis solum se habet per modum occasionis, et quasi materiæ postulantis a suo primo auctore talem modum concursus, vel auxilii, et quasi trahentis vel invitantis divinam voluntatem ad illud præstandum.

17. *Cur divina voluntas non sit concursus prævius.* — Statim vero insurgit antiqua quæstio de ipsa divina voluntate, quomodo per habitudinem ad illam non habeat efficientiam Dei rationem concursus prævii, et prædeterminantis; nam licet ille concursus, prout fit ad extra, sit simul cum influxu voluntatis creatæ, nihilominus voluntas ipsa divina, quatenus ab æterno voluit et decrevit talem actum facere in tempore, est causa prior et antecedens in ratione causandi, et alioqui est efficacissima; ergo præcedit etiam efficiendo, et consequenter etiam determinando voluntatem creatam. Qua difficultate superati, antiqui hæretici arbitrii libertatem negabant, sicque argumentabantur, ut de Simone Mago disputante cum Petro refertur in lib. 3 Recognitionum, sub nomine Clementis: *Si quod Deus vult esse est, et si quod non vult esse non est, quomodo in homine est potestas volendi et non volendi?* Cui post pauca ita fere Petrus respondet: *Ignoras, o Simon, quomodo in singulis quibusque voluntas sit Dei: quædam enim voluit, ut diximus, ita esse, ut aliud esse non possent quam id quod ab ipso instituta sunt, et his neque præmia neque supplicia statuit; quædam vero ita esse voluit, ut in sua potestate habeant agere quod velint, et his pro actibus ac voluntatibus suis statuit, ut aut remunerationes mereantur aut penas. Cum ergo in duas, ut docui, dividantur cuncta quæ moventur, secundum eam distinctionem quam supra diximus, omne quod Deus vult est, et quod non vult non est.* Hæc sunt verba Petri apud Clementem, quæ, si recte inspiciantur, et doctrinam datam confirmant, et vulgarem difficultatem expediunt.

18. *Solvitur ex doctrina Clementis.* — Antecedat enim voluntas Dei respectu causarum secundarum, sed non eodem modo: nam causis naturalibus vult dare determinatum concursum, liberis etiam indifferentem, ut supra etiam declaravi: et ideo in prioribus facile potest antecedere absoluta voluntas Dei de ipso effectu, in posterioribus vero non est necesse ut talis voluntas antecedit, sed sufficit voluntas concurrenti, quæ includit conditionem, si voluntas creata consentiat. Et ideo, licet talis voluntas Dei antecedit in suo esse, et quasi in applicatione proxima ad influendum quantum est de se, nihilominus nihil sola agit, ideoque, quantum ad actualem influentiam, non est antecedens, sed concomitans, ac propterea neque efficit prævium concursum, neque ex necessitate infert effectum, quia concursus quem offert a libera concomitantia voluntatis creatæ pendere potest.

19. *An Deus prædefiniat actum futurum.* — Dixi autem ad præstandum concursum causæ liberæ, non esse necessarium ut Deus actu absoluto prædefiniat futurum actum voluntatis creatæ, quia, ex vi dependentiæ causæ secundæ a prima, sufficit voluntas concurrenti Dei, quam explicavi. Et quoad actus peccatorum etiam, pro materiali, censeo non præcedere aliam Dei voluntatem, ut in libro 2 de Auxiliis late tractavi. An vero ad actus bonos præcedat talis voluntas Dei, quæ solet prædefinitio vocari, disputavi eodem loco, et in libro 5 aliquid iterum de illo puncto dicam. In præsentibus vero necessarium non est, quia licet præcedat illa prædefinitio Dei volentis illo modo providere aliquos effectus suos, nunquam tamen est illa voluntas necessaria ad concursum, neque est quasi proximum principium ejus, nam est tantum voluntas prædestinativa, non executiva. Et ideo nullum concursum prævium efficit in voluntate creata, quo illam prædeterminet ad actum prædestinatum a Deo; sed providet alium modum quo, prævia excitatione morali, vel adjuncto concursu physico concomitante, voluntas humana libere et infallibiliter efficiat actum quem divina voluntas prædefiniat, seu prædestinaverat; quis autem hic modus sit, in libro 5 explicabimus.